

Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, kurulduğu günden beri, bilimsellikten ödün vermeden Türk Kültürü'nün köklerini araştırmayı amaç edinen, bu ülkede insanca yaşayabilmenin temel ortak paydasını diri tutmayı esas alan faaliyetlerini ciddiyetle sürdürmüştür. Araştırma Merkezi'nin ne yaptığını hatırlamak için, bugün 55. sayıya ulaşan Araştırma Merkezi'nin çıkartmış olduğu dergilere bir göz atmak yeterlidir. Merkezin düzenlediği her bilimsel faaliyet, Türk Kültürü'nün yeni bir vechesinin aydınlanmasını sağlamıştır. Özellikle Alevilik-Bektaşilik konusunda yapılan ulusal ve uluslar arası bilimsel toplantılar, hem böylesine hassas bir konunun herhangi bir politik istismara yol açmadan bilimsel yöntemlerle nasıl tartışılabileceğine gözler önüne sermiş, hem de sorumluluk bilinci ile bundan sonra yapılabileceklerin yol haritasını ortaya koymuştur.

Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, Atatürk'ün "Asla şüphem yok ki Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti atının yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır" düsturuna uygun olarak, bu milleti tekrar özne konumuna yükseltecek yeni bir medeniyet hamlesinin ancak bilginin gücüne sahip olmakla mümkün olacağını bilincindedir. Yeni bir medeniyet, insanlığın muhtaç olduğu yüksek değerleri evrensel ölçekte üretmekle mümkün olur. İslam bir medeniyet dinidir; Türk kültürü de bir medeniyet kültürüdür. Öyleyse, yeni uygarlığın kök hücrelerini kendi geçmişimizde aramak pek yanlış olmaz. Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Yunus Emre gibi sonsuza kadar parlayacak yıldızlar bu topraklarda yetişmişlerdir. "İman akıl üzeredir" diyen, "72 millete bir gözle bakmaya" çağıran Hacı Bektaş Veli'dir. "Yaratılanın Yaratan'dan ötürü" hoş görülmesini isteyen Yunus Emre'dir.

Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, elinizdeki Bektaşilik Özel Sayısı ile kuruluş amacına uygun olarak yeni bir kapı aralamaktadır. Bu kapı, "bir olmak, iri olmak, diri olmak" kapısıdır. Bu kapı, bir arada insanca yaşayabilmenin temel ortak paydasına açılan kapıdır. Bu kapı, Türk tarihinin derinliklerindeki evrensel boyutlu birikimin, yeni bir uygarlık için mayalandığı mahzenlerin keşfedilmesini sağlayacak kapıdır. Özenle hazırlanmış Hacı Bektaş Veli Külliyyatı'nın bu özel sayı ile aynı zamanda okuyucu ile buluşması da, Araştırma Merkezi'nin önemli ve anlamlı biri faaliyeti olarak tarihteki yerini alacaktır. Hacı Bektaş Veli'nin bize ulaşan eserlerinin

toplu halde bilimsel yöntemlerle hazırlanarak neşredilmesi, asırlardır hala pırlıltısını kaybetmeyen bir değerin yeniden keşfedilmesi anlamına gelmektedir ve evrensel ölçekte değer üretme sevdalılarına yönelik yeni bir çağrı niteliği taşımaktadır.

Türkiye'nin gündeminden düşmeyen Alevilik-Bektaşilik konusunun doğru anlaşılmasının önündeki en ciddi engel, tarihsel arkaplanın yeterince aydınlatılmamış olmasıdır. Konu ile ilgili birtakım spekülasyonların, hatta "İslam içi-İslam dışı" gibi bütünüyle ideoloji kokan tartışmaların ana sebebi bu alandaki ciddi bilgi boşluğudur. Bu durum keyfi Alevilik-Bektaşilik inşa faaliyetlerini kolaylaştırdığı gibi, çözüm arayışlarını da iyice zorlaştırmaktadır.

Bugün kullanıldığı haliyle "Alevilik-Bektaşilik"ın geçmişinde iki Türk Tasavvuf ekolüne dayalı iki ana damar vardır: Kökleri Ahmet Yesevi'ye uzanan Bektaşî Tekkesi ve Bektaşilik, kökleri Erdebil Tekkesi'nde olan Kızılbaşlık. Mevcut yaygın kullanıştaki "Alevilik" daha çok Kızılbaşlığı ifade etmek amacıyla yönelik olarak kullanılmaktadır. Bilinen bir sözdür: Bektaşî olunur, Kızılbaş doğulur. Her iki oluşumun da, esas itibarıyla iki Türk Tasavvuf ekolünden neşet ettiği ortadadır. Kızılbaşlık-Bektaşilik buluşması, daha çok Çaldıran sonrası gerçekleşmiştir. Ancak, her ne kadar ortak yönler fazla ise de, Kızılbaşlığın ve Bektaşiliğin aynı olduğunu iddia etmek, hem tarihi arkaplanla, hem de mevcut Alevi-Bektaşî algısı ile pek örtüşmez. Bu konuların ciddi olarak çalışılması gerektiği ortadadır. Sadece sosyolojik perspektiften çekilen bazı fotoğraflara dayanarak üretilmeye çalışılan çözümlerin kalıcı olması pek mümkün değildir. Çünkü, bu alandaki sorunların önemli bir kısmı tarihten bize miras kalmıştır. Tarihe gitmeden Çaldıran'ın seçilmiş travmaya nasıl dönüştüğü anlaşılabilir. Bu anlaşılmadan ne Kızılbaşlığı anlayabiliriz, ne de Kızılbaşların taleplerini... Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasını müteakip Bektaşîlerin yaşadıkları travma anlaşılmadan da Bektaşilik anlaşılabilir. İşte, Rıza Yıldırım'ın özel sayı için hazırlamış olduğu "Bektaşî Kime Derler: Bektaşî Kavramının Kapsamı ve Sınırları Üzerine Bir Tarihsel Analiz Denemesi" başlıklı makalesi tam da bu konuyu ele alan kapsamlı bir çalışmadır.

Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi'nin Bektaşilik özel sayısı, özellikle Bektaşilik konusuna biraz da olsa ışık tutmayı amaçlamaktadır. Merkez, başta Kızılbaşlık-Bektaşilik etkileşimi, Bektaşiliğin tarikatlaşma sürecine girmeden önceki oluşumu, Ahmet Yesevi- Hacı Bektaş Veli münasebeti olmak üzere, üzerinde çalışılacak devasa konuların farkındadır. Özellikle Alevilik-Bektaşilik konusundaki

yol haritası niteliği taşıyan ilk çalışmaların Batılılar tarafından yapılmış olmasının beraberinde gelen birtakım olumsuz sonuçların da farkındadır. Bu sayıda Tufan Gündüz "Hacı Bektaş Veli'nin Yol Arkadaşı Kolu Açık Hacım Sultan ve Velayetnamesi" makalesiyle bize hem Hacım Sultan ve Velayetnamesi hakkında bilgi vermekte, hem de onu Latin harflerine aktarmaktadır.

Türkiye'de mevcut din anlayışının köklerine inildiğinde, karşımıza Ahilik çıkmaktadır. Gerçekten de hem Alevilik-Bektaşilik, hem de Sünni algı biçimleri Ahilikten etkilenmiştir. Ahiliğin Fütüvvet'le irtibatı ve Fütüvvet'in kuruluşundaki Türk katkısı elbette ayrı bir çalışma konusudur. M. Fatih Köksal "Ayin, Erkan, Adap ve Benzerlikler Açısından Ahilik-Bektaşilik Münasebeti" başlıklı makalesinde, daha önce Gölpınarlı ve Köprülü'nün dikkat çektiği ilginç bir konuyu ele almaktadır. Tespit edilen benzerlikler bizi, şimdiki kadar bu tür çalışmalarda niçin daha çok farklılıkların ısrarla öne çıkarılmak istendiği hususunda düşünmeye sevketmektedir. Ayşe Kayapınar ve Levent Kayapınar'ın birlikte kaleme aldıkları makale "Otman Baba" ile "Osman Baba"nın iki farklı kişilik olduğunu arşiv belgelerinden hareketle ortaya koymayı amaçlamıştır. Hamiye Duran "Velayetnameye Göre Hacı Bektaş Veli" isimli çalışmasında "Velayetname"ye dayanarak, onun kaleme alındığı dönemde toplumun zihninde mevcut olan Hacı Bektaş Veli anlayışını tespit etmeye çalışmıştır.

Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik, evrensel boyut taşıyan bazı nitelikleriyle de dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda Gıyasettin Aytaş Hacı Bektaş Veli'nin düşünce ve değerler dünyasındaki evrensel boyutu keşfetmeye çalışmıştır. Hümanizm anlayışı bakımından Hacı Bektaş Veli ile Thomas More'un karşılaştırılması, ilginç sonuçları beraberinde getirmiştir. Benzer bir amaçla kaleme alındığı anlaşılan Michel Belivet'in çalışması ise, Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre'nin görüş ve düşüncelerinin sadece Müslümanları değil, farklı dinlere mensup kimseleri cezbetmesinin içinde taşıdığı evrensel boyutla ilgili olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Diğer taraftan, Metin Işık, Mustafa Akdağ ve M. Sezai Türk tarafından gerçekleştirilen "Türk Toplumunda Hacı Bektaş Veli Algısı Üzerine Bir Çalışma", Hacı Bektaş Veli'nin yeterince tanınmadığını/ tanıtılmadığını açıkça ortaya koymuştur. Emine Kolaç da, Türkçe derslerinde Hacı Bektaş Veli, Mevlana ve Yunus'un evrensel boyutlu felsefesinden yararlanılarak "değerler ve hoşgörü eğitimi"ne yönelik bazı öneriler

getirmiştir. Gülçin Yahya Kaçar'ın hazırladığı "Bektaşî nefeslerindeki Melodik ve Ritmik Özellikler" ve Halil İbrahim Şahin'in "Bektaşî Fıkraları ve Gülme Teorileri"nin ilgi ile okunacağını ümit etmekteyiz.

Hacı Bektaş Veli özel sayısını oluşturan bütün çalışmalar, gerçekten emek mahsülü olup ufuk açıcı nitelikler taşımaktadır. Bu sayının Hacı Bektaş Veli ve Bektaşilik'in doğru anlaşılabilmesi yolunda bir başlangıç olduğunu düşünüyoruz. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli'ye ait bütün eserleri bilimsel yöntemlerle yayınlayıp okuyucu ile buluşturduğu zaman, yeni özel sayılara daha fazla ihtiyaç olacaktır. Önemli olan kendi geçmişimizi aydınlatıp, evrensel ölçekte değer üreterek bilgininin gücüne sahip olmak, "bilimden gidilmeyen yolun karanlık" olduğu bilinci ile yüksek güven kültürü yaratmayı başarmaktır. Bu kültürün kökleri tarihimizin derinliklerinde saklıdır. Bu kültürün yıldız isimlerinin başında da Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaş Veli gelmektedir.

Prof. Dr. Hasan ONAT